

آیا قرارداد نفتی با 'توتال' محرمانه است؟

در سال ۱۹۹۷ (۱۳۷۶) قراردادی بین شرکت ملی نفت ایران از یکطرف و شرکتهای توتال (فرانسوی)، گاز پروم (روسی) و پتروناس (مالزیایی) از طرف دیگر به امضا رسید. از آنجا که بعد از امضای قرارداد جزئیات مربوط به این پروژه در ایران رسماً اعلام نگردید، سؤاها و ابهامات زیادی پیرامون این قرارداد پدید آمد.

آنچه بر ابهامات اضافه نمود، تلقی محرمانه و غیرقابل دسترس بودن مفاد قرارداد بود که گویا هر دو طرف به آن تن داده بودند. انگیزه سری تلقی کردن مفاد این قرارداد در ایران کاملاً معلوم نیست. آیا به لحاظ درز اطلاعات به شرکتهای رقیب، این پروژه محرمانه تلقی شده است؟ یا اینکه مردم را نامحرم می‌پندارند؟ تعجب در این است که چگونه برخی می‌پندارند در دنیای امروز از درز اطلاعات می‌توان جلوگیری کرد! چرا که اولاً سهامداران شرکتهای فوق و ثانیاً شرکتهای رقیب و ثالثاً صاحبان جراید و خبرگزاریها مشتاق دانستن محتوای این قراردادها هستند و لذا علیرغم محرمانه ماندن این قراردادها در ابتدای امر، مسؤولین اجرایی شرکتهای درگیر در پروژه مصاحبه‌هایی انجام می‌دهند که در لابلای آن، استخوان بندی طرح مورد نظر آشکار می‌شود. اطلاعات مندرج در این مقاله محصول مطالعه نشریات خارجی و داخلی و اظهارات مسؤولین در مصاحبه‌ها و خطبه‌های نماز جمعه می‌باشد. در پایان خوانندگان گرامی بر این نکته گواهی خواهند داد که اطلاعات فوق نوعاً سری نبوده و مطلع نکردن مردم از مفاد آن جای شگفتی دارد. در صورت رسیدن مطالبی تکمیلی در شماره‌های آینده، خوانندگان گرامی را از آن مطلع خواهیم نمود.

مهندس لطف اله میثمی

چشمه انجاز ایران شماره ۱

قرارداد 'توتال' قراردادی از نوع بیع متقابل

قرارداد 'توتال' از جمله قراردادهای معروف به 'بیع متقابل' است که شاید بتوان آن را معادل واژه 'بای بک' دانست. اینگونه قراردادها با تصویب مجلس شورای اسلامی (دوره چهارم) و تفسیر شورای نگهبان صورت قانونی به خود گرفته است. معمولاً این قراردادها به شکل مقاطعه کاری و به 'سرویس کنتراکت' (Service Contract) معروف است. در قرارداد 'بیع متقابل' طرف خارجی قرارداد، مقدار معینی سرمایه‌گذاری می‌کند و سپس از محل محصول به‌دست آمده، اصل سرمایه‌گذاری و سود توافق شده مستهلک می‌شود.

مبلغ توافق شده در قرارداد 'توتال'

مبلغ سرمایه‌گذاری در قرارداد 'توتال' حدوداً دو میلیارد دلار می‌باشد که با افزودن ششصد میلیون دلار بهره آن و یک میلیارد و چهارصد میلیون دلار پاداش خدماتی، در نهایت بازپرداخت ۴ میلیارد دلار توسط ایران را ضروری می‌نماید.

منطقه مورد نظر در قرارداد توتال

منطقه مورد نظر قرارداد، حوزه گازی 'پارس جنوبی' است. این منطقه در مرز مشترک آبی ایران و قطر در خلیج فارس واقع شده است. قسمت اعظم مخزن به ایران تعلق دارد که به اسم 'بلال' مشهور است و بخش کوچکتر آن متعلق به قطر است که به آن 'گنبدشمالی' (NorthDome) می‌گویند. کشور قطر از سال ۱۳۶۷ به توسعه این مخزن پرداخته و هم‌اکنون ۳ فاز آن را مورد بهره‌برداری قرارداده است. بهره‌برداری از هر فاز معادل یک میلیارد فوت مکعب در روز می‌باشد. لازم به یادآوری است که از هر یک میلیون فوت مکعب گاز، حدود ۵۰ بشکه گاز مایع به‌دست می‌آید. تاکنون توضیحی از طرف شرکت ملی نفت ایران ارائه نشده است که چرا در همان سال که قطر مخزن فوق را توسعه داد، ما به توسعه این مخزن مشترک نپرداختیم. ناگفته نماند که قطر علاوه بر محصولات گازی

این حوزه، از لایه دیگر مخزن روزانه ۱۲۰ هزار بشکه نفت خام بهره برداری می کند.

ظرفیت مخزن

ظرفیت برآورد شده مخزن، به نقل از مجله (Oil & Gas Journal) ۳۰۰ هزار میلیارد فوت مکعب است. در برخی منابع، ظرفیت مخزن بر مبنای مترمکعب، ۹/۳ هزار میلیارد متر مکعب برآورد شده است. ولی برخی مقدار فوق را میانه آمیز و ظرفیت آن را حداکثر ۲۰۰ هزار میلیارد فوت مکعب می دانند. معمولاً ذخایر گازی دارای ظرفیت ۵۰ هزار میلیارد فوت مکعب به بالا را «طاقدیسهای فوق غول آسا» می نامند، که بر این مبنای، «مخزن بلال» ۴ تا «عبرابر» فوق غول آسا دارد. لازم به ذکر است، بر اساس گفته رییس فرانسوی شرکت «توتال»، تولید روزانه گاز مایع این مخزن معادل نصف مصرف روزانه کشور فرانسه می باشد.

فازبندی منطقه گاز پارس جنوبی

منطقه گاز پارس جنوبی به قطعه های مختلف تقسیم شده است که هر قطعه را یک فاز و هر فاز از نظر توسعه، معادل با یک میلیارد فوت مکعب بهره برداری در روز خواهد بود. توسعه فاز اول توسط یکی از شرکت های زیرمجموعه وزارت نفت انجام می شود که در حال حاضر گویا به مرحله حفاری نیز رسیده است. توسعه فاز ۲ و ۳ که به قرارداد «توتال» معروف شده است، توسط سه شرکت یادشده (توتال، گازپروم، پتروناس) انجام میگیرد. برای توسعه فازهای دیگر از جمله فاز ۴ و ۵ با شرکت های دیگری مذاکره بعمل آمده است که ظاهراً، «نل» یکی از آنهاست.

قرارداد توتال و شرکتهای رقیب

در مناقصه به منظور فاز ۲ و ۳ ابتدا شرکت «کونوکوی» آمریکا - ارزانتترین قیمت و شرکت «توتال» مبلغ بالاتری را پیشنهاد نمود. با اینکه ایران در آن مقطع به بستن قرارداد با شرکت «کونوکو» تمایل بیشتری داشت، ولی بدلیل تحریمهای دولت ایالات متحده علیه ایران از جمله «قانون داماتو»، شرکت فوق ناچار از کناره گیری گردید. به نقل از برخی مطبوعات، شرکت شیمیایی آمریکایی «دوپان» که مادر «کونوکو» محسوب می شود، به «کونوکو» فشار آورد که در برابر «داماتو» مقاومت نکند. ناگفته نماند که یکی از دلایل پایین بودن قیمت پیشنهادی «کونوکو» بی نیاز بودن آن شرکت از خرید اطلاعات بوده است. چرا که اکتشاف و ارزیابی جنوبی این مخزن که متعلق به قطر است توسط همین شرکت انجام گرفته بود.

توتال و شرکا

شرکت «توتال» به منظور افزایش توان خود در رویارویی با سیاست ایالات متحده، ۳۰ درصد از سهام را به شرکت «گاز پروم» و ۳۰ درصد دیگر را به شرکت «پتروناس» واگذار نمود و تنها ۴۰ درصد از سهام را به خود اختصاص داد. اتخاذ چنین سیاستی موجب شد تا علاوه بر دولت ژاک شیراک دولتهای روسیه و مالزی نیز از این قرارداد حمایت کنند. حمایت اتحادیه اروپا از این کنسرسیوم در برابر تحریم آمریکا، موجب شد تا این کشور عقب نشینی کرده و از مجازات کنسرسیوم یادشده خودداری کند. گزارش آقای «ایزنشتات» و سخنرانی خانم «البرایت» در این باره، حاوی اطلاعات ارزشمندی است که در جای دیگر به آن خواهیم پرداخت.

میزان سود توتال در پروژه پارس جنوبی

آقای مهندس سیدحسین حسینی معاون وزارت نفت، طی مصاحبه ای در لندن گفت: برای «توتال» ۱۸ درصد سود سرمایه گذاری منظور شده است. در حالیکه سایر قراردادهای بیش از ۱۵ درصد سود را به خود اختصاص نمی دهند. «مهندس حسینی» علت افزایش سود در پروژه پارس جنوبی را،

پذیرش ریسک توسط این شرکت در مقابله با تحریمهای آمریکا دانست. البته برخی محاسبات، سود پروژه را ۱۹ درصد نشان می دهد.

برخی کارشناسان معتقدند، تنها نقص عمده این قرارداد، گرانتر بودن آن نسبت به سایر قراردادهای به میزان ۲۰ الی ۳۰ درصد می باشد. البته دلایلی را نیز برای توجیه اقتصادی و سیاسی این پروژه ارایه می دهند.

دلایل توجیهی پروژه پارس جنوبی

الف - به دلیل مشترک بودن ایران و قطر در این حوزه، هرچه ایران امر توسعه مخزن را دیرتر انجام دهد، طرف قطری بهره برداری بیشتری خواهد کرد و در نتیجه از فشار و ظرفیت مخزن گاز کاسته خواهد شد.

ب - توسعه منطقه پارس جنوبی را می توان یک پروژه ملی قلمداد کرد که می تواند گامی اساسی در جهت توسعه صنعت نفت و گاز باشد مقابله با پروژه های ملی یکی از دلایلی بود که آمریکا به تحریم ایران اقدام نمود.

ج - این پروژه حربه موثری در شکستن تحریمهای آمریکا می باشد. قابل توجه است که اولین بار «کلینتون» در «کنگره یهود» تحریم سرمایه گذاری در صنعت نفت و گاز ایران را اعلام کرد که در تداوم، قانون تحریم «داماتو» را نیز شکل داد.

د - کاهش فشار مخزن گاز «نار» و «کنگان» از سال ۱۳۸۲ به بعد و همچنین نیاز به تزریق گاز در مخازن نفتی به منظور بالابردن فشار و بهره برداری بیشتر نفت، نیاز توسعه شبکه گازرسانی در سراسر ایران، و از طرفی لزوم صادرات گاز به پاکستان، ترکیه و هندوستان از جمله موارد توجیه کننده پروژه پارس جنوبی می باشد. لازم به ذکر است، گاز خشک به دست آمده از ۶ فاز این پروژه، مصارف داخلی را در سالهای آینده پاسخگو خواهد بود.

ه - تامین درآمد به منظور پشتیبانی پروژه های عمرانی، البته اگر به مصارف جاری نرسد!

تخمین ارزش مخزن، مدت قرارداد و چگونگی بهره برداری توتال

بر اساس قیمت ۱۵ دلار معادل هر بشکه نفت خام، ارزش این مخزن حدوداً ۳ هزار میلیارد دلار می باشد که درآمد سالانه ما تنها از فاز ۲ و ۳ هر ساله به یک میلیارد و صد میلیون دلار بالغ می گردد. بخشی از این درآمد طی ۵ تا ۷ سال به بازپرداخت سرمایه گذاری توتال اختصاص خواهد یافت که در واقع این مرحله پس از پایان دوران ۴ ساله سرمایه گذاری، آغاز خواهد شد. بنابراین مدت این قرارداد مقاطعه کاری بیش از ۱۱ سال نخواهد بود.

توتال بابت سرمایه گذاری ۲ میلیارد دلاری خود، ۶۰۰ میلیون دلار بهره بانکی به نرخ ۶ درصد و ۱۴۰۰ میلیون دلار بابت حق الزحمه، حق مدیریت، تکنولوژی و پذیرش ریسک دریافت می کند که مجموعاً به پاداش خدماتی معروف شده است. برخی کارشناسان معتقدند علیرغم بالا بودن نرخ پیشنهادی «توتال»، جایگزینی در آن مقطع برای شرکت فوق وجود نداشته است، هر چند که احتمال می دهند در فازهای بعدی قراردادهای ارزانتر بسته شود.

گفته می شود منطقه «پارس جنوبی» تا ۱۵ فاز قابل توسعه می باشد. برخی این تخمین را تا ۳۰ فاز نیز ذکر کرده اند.

در شماره آینده «چشم انداز ایران» به ریشه یابی سیاسی، اقتصادی و ابعاد استراتژیک این قرارداد خواهیم پرداخت.

منابع:

1. Oil & Gas Journal
2. Neft Compass
3. Petroleum Argus

